

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa,

Adam Bodnar

VII.7031.4.2016.MM

Pani

Anna Zalewska

Minister Edukacji Narodowej

al. J. Ch. Szucha 25

00-918 Warszawa

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące procedury przeprowadzania ustnego egzaminu maturalnego z języka polskiego. Podstawowe zarzuty dotyczą niemiarodajności uzyskanego przez uczniów wyniku, braku transparentności oceniania oraz niemożliwości wniesienia odwołania.

Zgodnie z art. 44zzd ust. 2 pkt. 1 lit. a) ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* (Dz. U. z 2015 r., poz. 2156 ze zm.; dalej jako: ustawa) egzamin z języka polskiego w części ustnej należy do przedmiotów obowiązkowych objętych egzaminem maturalnym. Oznacza to, że od zdania tej części egzaminu zależy powodzenie całości egzaminu maturalnego. Zgodnie z treścią art. 44zzl ust. 1 ustawy dla zdania egzaminu maturalnego konieczne jest uzyskanie z tej części egzaminu 30% możliwych do zdobycia punktów. Zdawalność egzaminu ustnego z polskiego jest stosunkowo wysoka. Przykładowo, z raportu Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Poznaniu za rok 2015 wynika, że egzamin w tej części zdało 97,82% maturzystów z okręgu. Średni wynik w okręgu wyniósł 63,05% punktów (*Wyniki egzaminu maturalnego z języka polskiego. Raport 2015*, dostępny: https://www.oke.poznan.pl/files/cms/418/raport_polski_2015.pdf, s. 6; raport obejmuje dane z województw: lubuskiego, wielkopolskiego, zachodniopomorskiego). Prowadzi to do wniosku, że egzamin ten z reguły nie sprawia trudności zdającym go uczniom. W obecnym

systemie rekrutacji na studia co do zasady nie jest brany pod uwagę punktowy wynik z egzaminu z języka polskiego w części ustnej. Nie zwalnia to jednak ustawodawcy z obowiązku stworzenia transparentnej procedury przeprowadzenia tego egzaminu, która umożliwi uczniom zapoznanie się ze sposobem dokonania oceny ich wypowiedzi oraz stwarza środki zakwestionowania budzącej wątpliwości oceny, zwłaszcza, że – jak wskazują Skarżący – wynik z ustnej matury może mieć znaczenie przy rekrutacji na uczelnie zagraniczne. Należy pamiętać, że każdy egzamin ma również znaczenie edukacyjne i wychowawcze. Powinien być więc przeprowadzony w sposób, który umożliwi zdającemu zrozumienie popełnionych przez siebie błędów i stwarza poczucie sprawiedliwie dokonanej oceny, a tym samym zapewnia poszanowanie godności, o której mowa w art. 30 Konstytucji.

Rzecznik podziela wątpliwości Skarżących dotyczące losowego charakteru egzaminu ustnego z języka polskiego, podczas którego maturzysta losuje jedno zadanie egzaminacyjne. W zestawach egzaminacyjnych występują 3 typy zadań: oparte na tekście literackim, oparte na tekście ikonicznym oraz zadania o charakterze językowym. Jak wskazano w raporcie OKE w Poznaniu za rok 2015 (*Wyniki...*, s. 8-9), zadania bazujące na tekście ikonicznym oraz zadania językowe sprawiały maturzystom dużo więcej trudności niż zadania, do których dołączono tekst literacki. Oznacza to, że wybór pytania mógł mieć kluczowe znaczenie dla uzyskanego wyniku. Ograniczenie egzaminu do jednego pytania budzi więc wątpliwości zwłaszcza, że egzamin maturalny obejmuje swym zakresem materiał z kilku lat edukacji. **Obecna formuła egzaminu sprawia, że nie daje on w pełni miarodajnego obrazu wiedzy ucznia ani jego umiejętności.**

Poważne wątpliwości budzi też brak możliwości uzyskania przez maturzystę szczegółowej informacji dotyczącej przyznanych mu punktów oraz uzasadnienia dokonanej przez komisję oceny. Zgodnie z § 51 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 czerwca 2015 r. *w sprawie szczegółowych warunków i sposobu przeprowadzania sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego i egzaminu maturalnego* (Dz. U. z 2015 r., poz. 959) po zakończeniu części ustnej egzaminu maturalnego z danego przedmiotu w danym dniu, przewodniczący zespołu przedmiotowego informuje zdających o liczbie przyznanych im punktów. **Przepis ten nie zobowiązuje do wyszczególnienia, za co zostały przyznane konkretne punkty, pomimo tego, że egzaminatorzy dysponują wagą punktową i**

procentową kryteriów oceniania egzaminu ustnego. Uczeń powinien mieć prawo do zapoznania się ze szczegółami dokonanej oceny. Przesądza to o jego przekonaniu o rzetelności przeprowadzonego egzaminu i poczuciu podmiotowego traktowania. Brak jest podstaw do różnicowania w tym zakresie egzaminów ustnych względem pisemnych, w przypadku których możliwe jest wnioskowanie o wgląd do pracy.

Za naruszenie praw jednostki należy również uznać brak możliwości odwołania się od oceny z egzaminu ustnego. Rzecznik popiera planowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej zmiany legislacyjne polegające na wprowadzeniu możliwości odwołania się do Kolegium Arbitrażu Egzaminacyjnego od wyniku weryfikacji sumy punktów w części pisemnej egzaminu maturalnego i części pisemnej egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie, począwszy od 2017 r. (por. rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 559). Są one odpowiedzią na podnoszone od lat postulaty wprowadzenia możliwości odwołania się od wyników egzaminu maturalnego. W ocenie Rzecznika zmiany te powinny objąć jednak również egzaminy ustne.

Obecnie istniejąca procedura przeprowadzania egzaminu ustnego prowadzi do powstania sytuacji, w której z jednej strony wiąże się on z dużym stresem ze strony uczniów – gdyż od pozytywnego wyniku zależy zdanie całego egzaminu maturalnego – z drugiej zaś usprawiedliwione staje się przekonanie maturzystów, że uzyskany podczas tego egzaminu wynik nie ma znaczenia. Deprecjonowaniu ulega praca uczniów włożona w przygotowanie się do tego egzaminu i naruszone zostaje poczucie sprawiedliwego traktowania.

W skargach wnoszonych do Rzecznika zwrócono również uwagę na problem związany z egzaminem maturalnym z języka obcego, dotyczący maturzystów zdających egzamin z więcej niż jednego języka. Egzamin z języka obcego w części ustnej i pisemnej należy do grupy przedmiotów obowiązkowych. Zgodnie art. 44z ustawy jest on przeprowadzony w części pisemnej na poziomie podstawowym a w części ustnej bez określania poziomu. W przypadku zadeklarowania egzaminu z kolejnego języka obcego jako przedmiotu dodatkowego, egzamin ten jest przeprowadzany w części pisemnej na poziomie rozszerzonym. Może to prowadzić do sytuacji, w której maturzysta zmuszony jest do zdawania języka, w nauce którego jest mniej zaawansowany, jako przedmiotu

obowiązkowego, od którego uzależniony jest pozytywny wynik całego egzaminu maturalnego. Wiąże się to również z koniecznością podejścia do egzaminu ustnego, która nie dotyczy egzaminu z języka obcego jako przedmiotu dodatkowego. Taka sytuacja może zniechęcać uczniów do deklarowania języków obcych jako przedmiotów dodatkowych. Zasadna byłaby więc możliwość zadeklarowania jako przedmiotu dodatkowego języka obcego na poziomie podstawowym.

Mając na uwadze powyższe, działając w oparciu o art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. *o Rzeczniku Praw Obywatelskich* (Dz. U. z 2014 r. poz. 1648 ze zm.) zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o zajęcie stanowiska w niniejszej sprawie.